

Nh bao vùng quê khác trên di t hình ch S này, mnh t Liên Chiu ã tri qua nhng bc thng trm trên con ng phát trin. Cùng vi s nhgip gi nc cha ông ta ã li bao giá tr vn hóa, lch s trên mnh t này.

Cùng vi quá trình hình thành mnh t Liên Chiu nh ngày nay thì nhieu làng xã ra i ã gn vi mi ngôi làng. Mi ngôi làng y u có công ca bc tin bi khai phá, sáng lp nên. ghi nh công trng, ngi i ã xây dng rt nhieu ình làng, chùa, miu, va th hin c công n va là ni sinh hot tinh thn ca nhng ngi dân ni ây. Nhng ngôi ình làng có nhng nét hoa vn rt c áo, n cha nhieu câu hi bí n, thú v buc chúng ta phi khám phá. Bi nhng ngôi ình, chùa, miu ni ây va có nét hoa vn p, va th hin giá tr lch s cách mng sâu sc. ó im ni bt so vi các ình, chùa miu khu vc phía Bc. Tiêu bieu nh: ình Hòa M, Miu Hàm Trung, ình Xuân Dng...

Trong hai cuc kháng chin thn thánh chng Pháp và chng M thn thánh. Ni ây cng li nhng di tích có giá tr lch s cao, nó minh chng cho sc mnh tim tàng ca nhân dân Liên Chiu nói riêng và c nc nói chung. ó là di tích chin thng n Nht, di tích Kho xng Liên Chiu, Chin tích Cu Thy Tú. Vi nhng nét gii thiu s v các ngôi ình và di tích sau ây, phn nào s áp ng c trí tò mò ca các bn a thích khám phá nhng nét vn hóa ca cha ông và chúng tôi rt hân hnh ón tip các bn tìm hieu thc t v các di tích trên a bàn qun.

a ch liên h: Phòng Vn hóa và Thông tin qun - S 68 Nguyn Sinh Sc, TP à Nng. S in thoi: 05113. 730831

1. ình Xuân Dng:

ình Xuân Dng ta lc gn bên b vnh à Nng, cách thành ph khong 16km v hng Tây Bc.



Mnh t Xuân Dng vn là mt phn t ca làng Xuân Thiu xa. n gia th k XIX, Xuân Dng mi c tách ra tr thành mt làng mi. Cng vì th các bc thn linh, các v tin hin, hu hin ca làng Xuân Thiu vn c ngi dân Xuân Dng t t ình làng.

Ngôi ình còn li ngày nay c xây dng vào nm Canh Tý, Thành Thái th 12 (1900). Nm Bo i th 12 (1936), ình c trùng tu ln th 1, các ln trùng tu tip theo là vào các nm 1964 và 2004. Nhng ln trùng tu này ch yu thc hin các b phn kin trúc ngoi vi nh cng ngõ, bình phong, tng thành, các hình tng trang trí hoc thay th mt s cu kin g b h hi, không nh hng ln n kiu thc và quy mô kin trúc ban u ca ình làng.

ình Xuân Dng c xây dng trên mt gò cao, quay v hng ông Nam, trên đin tích khuôn viên hin nay là 462m². Phía trc 2 bên ình là 2 u t vu (lu chiêng) và hu vu (lu trng). Phn tin ng có 2 hàng ct, mi hàng 4 ct. B vì ca tin ng c làm theo kiu "chng rng gi th". Các gi th u c chm tr hoa vn. u các con rng u c chm khc hình cây, hoa, lá, qu rt mm mi, sinh ng. Tin ng có chiu rng 3.47m, chiu dài 8.56m.

Tip theo phn tin ng là phn chánh in vi 5 hàng ct, mi hàng 4 ct. B vì phn chánh in c làm theo kiu vì kèo. Phn by hiên cng c chm tr trang trí hoa vn. Trong chánh in treo bc hoành phi có 2 ch " T quc" bng ch Hán, c to nm 1966. Trc bàn th hi ng là bc tng Bác H bán thân bng thch cao. Tip theo, phía sau sát tng c thit trí 4 bàn th.

Trc sân ình là bình phong, mt trong p ni hình lân, mt ngoài p ni hình h. Mái ình lp ngoái âm dng và trang trí hình rng, phng ghép bng sành s. Dim mái gn a s men lam.

ình Xuân Dng là mt trong s nhng ình có kiu kin trúc truyen thng vì các mng chm khc trang trí tinh xo, sinh ng và bay bng.

Hàng nm, làng t chc l cúng vào ngày 15- 02 Âm lch. ây cng là dp dân làng t chc l hi c ông o ngi dân tham gia.

2. Miu Hàm Trung:

Miu Hàm Trung thuc làng Xuân Thiu, cách trung tâm thành ph à Nng khong 15km v phía Tây Bc.

Hàm Trung là mt xóm ca làng Xuân Thiu, có a hình chia thành 2 khu vc rõ rt: Khu i cao cát trng - ni qun t sinh sng ca nhân dân, nm v phía ông Nam và khu ng rung thp trng vn c hình thành t s khai phá các m, h sinh ly chy dài n gn sông Thy Tú, phía bên hu ngn.



Tng truyen, vùng i cát nguyên là mt khu rng rm, u n, ít có bóng ngi. Rng có nhiu thú d và nhiu loài cây thân g ln, hàng trm nm tui, nh : d, d, u, a... trong ó d là loài cây chim u th hn c. c bit phía rìa làng, bên bìa rng có cây d to n 5, 6 ngi ôm không xu, cành lá um tùm. Di gc cây, do thói quen vt b các bình vôi n tru ca dân gian, lâu ngày cht thành ng ln.

Chính ng bình vôi lâu ngày "hóa thch" di gc cây d có ti hàng trm nm tui là cn c trc tip cho s ra i ca miu Hàm Trung.

Chuyen k rng, vào thi kháng chin Chng Minh, u th k XV, ã đin ra mt trn quy t chin gia ngha quân và bn cp nc. Nhng ó là mt trn chin không cân sc. Lc lng ngha quân ln lt t trn. Cui cùng ch còn li mt ngi thoát c vòng vây, chy trn vào hc thân cây d u làng. Quân Minh ui n ni thì có mt thì có mt bóng en lao ra chy hút vào rng, chúng bám theo, nhng hóa ra là mt con cáo. Ngì ngha quân t trong hc thân cây d bc ra, thoát nn trong gang tc.

Câu chuyen ngha quân thoát c nhanh vut ca Quân Minh nhanh chóng lan truyen. Dân gian cho rng ã có thn linh phù tr, ó là các v thn hóa t con cáo và ng bình vôi lâu ngày cây d c th, gi là "H Ly cu v tiên nng thn" và "Phn nh qu vng tiên nng thn"

Miu Hàm Trung c dng lên t ó th hai v n thn và gi là miu cây D.

Miu có thay đổi hình dáng nhiều lần, năm T c th 13 (1860), nhân dân đóng góp nhiều công sức dựng lên nhà in bng g quý. Sau đó, năm T c th 26 (1873), nhân dân tiếp tục xây dựng các công trình ngoại vi như h n c, bình phong ngoại, làm thành tạo cho miu trở thành một chỉnh thể kiến trúc hài hòa còn lại đến hôm nay.

Miu có hai bộ phận kiến trúc chính là chính in phía trước và hậu tụy có quy mô nhưng khác vì các công trình tín ngưỡng khác nhau được xây theo kiểu vòm cuốn và to lâu gì, thì đây, được làm theo kiểu nhà 2 mái, lợp ngói âm dương.

Chính in có quy mô một gian hai chái theo kiểu nhà rường truyền thống ở Quảng; trên là mái ngói âm dương qua hình thức này đã điêu khắc phong. Trên mặt sàn kiến trúc có trang trí các án mây nước hình t, dây lá và uốn rỗng cách điệu bằng kỹ thuật chạm khắc gỗ. Ngoài ra còn có các án chạm khắc thi họa trang trí trên các khuôn bông và liên ba. Đáng chú ý nhất là các thành kèo ba mặt trước (kèo ba tín) uốn cong mềm mại, hai bên hông tụy xung quanh uôi kèo là hình hai con rồng ruy chuyễn.

Miu có cả bình phong nội và bình phong ngoại nằm cách quãng giữa một cái hình nhân tạo quanh năm có nước chảy qua, tạo ra sự tươi mát ng mát, hài hòa âm dương cho cảnh sắc trong.

Miu Hàm Trung cũng có xem là di tích lịch sử của làng Núi này, trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống M, Miu Hàm Trung là nơi ghi dấu nhiều sự kiện lịch sử xảy ra. Đây là nơi mà các quan cách mạng xã Tân Hiệp (sau này là xã Hoà Hiệp) đóng trụ sở trong những ngày đầu kháng thực dân Pháp. Ngày 15/01/1946 chính tại Miu đã diễn ra lễ thành lập Chi bộ đầu tiên của Xuân Thiu vì việc kết nạp ba đồng chí Phạm Tăng Phùng, Phạm Sĩ Kiên, Phạm Sĩ Cảnh (Bí thư) do đồng chí Ch Việt Tân, Chủ tịch Huyện Hoà Vang tổ chức kết nạp.

Trong những năm 1947 - 1954, Miu từng xuyên là trạm dừng chân của cán bộ, chiến sĩ Trung đoàn 96, 108 khi vượt ngòi biển Tây Bắc Hoà Vang. Có lần, Trung đoàn trong Trung đoàn 108 Nguyễn Bá Phát (sau này là tướng Hải Quân, Bộ trưởng Bộ Thu nhập) đã về đây nói chuyện, thăm hỏi nhân dân địa phương, mục đích là nghị binh cho Trung đoàn 108 đánh trên Gò Cà tháng 11 vào năm 1950.

Trong kháng chiến chống M năm 1973 chuẩn bị cho công cuộc giải phóng dân, thực hiện Hiệp định Paris, hàng cát ngay phía sau Miu Hàm Trung là địa điểm tập kết 66 tấn gạo nhằm phục vụ cho cán bộ và nhân dân trong chiến dịch này.

Ngày nay, vào ngày 12/4 âm lịch hàng năm, nhân dân Xuân Thiu tổ chức cúng cu an cu mong Thánh thần phù hộ cho dân làng bình an, xóm làng thanh vắng.

3. Đình Trung Nghĩa:

Đình Trung Nghĩa nằm cách trung tâm thành phố khoảng 7km về phía Tây. Theo người dân địa phương, minh t Trung Nghĩa được khai phá vào đời vua Lê Chân Tông (1643- 1649). Tín hiệu của làng là ông Văn (quê tỉnh Thanh Hóa), cùng gia đình này khai khẩn lập nghiệp. Lúc bấy giờ Trung Nghĩa còn là vùng đất hoang vu. Về sau, hàng đầu của ông cùng với nhiều thế hệ khác tiếp tục mở mang làng xã, phát triển kinh tế. Năm 1900, do sự kiến trúc ngày càng nâng cao và có nhu cầu cúng các vị tín hiệu, hàng đầu, dân làng đã quyết tâm hợp lực xây dựng cho làng mình ngôi đình còn lại đến nay.

Là ngôi đình còn lưu giữ những nét kiến trúc cổ xưa vì được xây theo dạng ba gian bốn mái, tầng xây gạch, mái lợp ngói âm dương. Đình chia làm 3 gian thờ, gian giữa thờ thành hoàng bản xứ, hai bên thờ vị tín hiệu và hàng đầu. Kỹ thuật vì kèo theo kiểu liên kết kết cấu, các cột, xuyên, trính uốn cong mềm mại, gỗ bản cột cái, mi hai cột quân và mi hai cột hiên. Ở các vì kèo chạm trổ uốn rỗng, uôi có hình hoa lá. Trên xà có khắc thi gian xây dựng đình (năm Thành Thái tháng 12-1900). Trên gian giữa có treo bức hoành phi viết chữ Hán "Trung Nghĩa đình". Mặt tiền đình, bên trái phía ngoài bng sảnh hình rồng, bên phải là hình hổ (tên thanh long hổ bạch hổ). Trên nóc, phía ngoài long chu nguyệt, uôi mái phía ngoài hình lân. Bức bình phong trước đình có gắn hình búp sen hai bên, hai mặt trong ngoài của phía ngoài hình lân, hổ. Tất cả các hình trang trí trên đều ghép khảm sành sứ. Mái cao tam quan đình lợp ngói ng mi, cuối mái phía ngoài hình uôi thuyền.

Hàng năm, nhân dân trong làng tổ chức các kỳ lễ, lễ hội là " Lễ hội làng" vào ngày 10 tháng 03 âm lịch, có tác dụng giáo dục truyền thống hàng và coi trọng truyền thống, thể chất tình đoàn kết xóm làng cùng xây dựng quê hương ngày càng giàu đẹp.

Ngày nay, tỉnh Trung Nghĩa là một trong những di tích lịch sử văn hóa có giá trị về nghệ thuật kiến trúc. Bên cạnh đó, còn lưu giữ 16 sắc phong ca triu Nguyễn có tại Minh Mạng, Thiệu Trị, Tự Đức, Nguyễn Khánh, Duy Tân, Khải Định.

4. DI TÍCH TRẦN ÁNH N NHT (25-09-1952)

N Nht có tại khi gia đình Pháp lý của Nam ca Hi Vân Quan làm thành n canh án ng con ng c o t Bc vào Nam. n Nht nằm ngay trên nh òo Hi Vân là nơi tiếp giáp gia đình Tha Thiên- Hu và thành phố à Nng. i n di tích, t thành phố à Nng chúng ta theo Quốc lộ 1A ngược ra phía Bắc lên nh òo Hi Vân ta sẽ thấy hai ca i ca Hi Vân Quan. Đây là vị trí của n Nht

Di tích Trần ánh n Nht nằm ngay trên nh òo Hi Vân trong khu vực Hi Vân Quan ngày xưa. Liền dãy các b á ca khu thành xưa, chỉ xây dựng làm thành n trú. Các b á trc đây cao 3m, dày 1m nay chỉ còn một phần phía Nam. c bit li dng các ca thành, thực dân Pháp làm thành lô cốt vì l châu mai cha ra xung quanh. Ca thành cao 6m rộng 7m và dày 4m c xây bng gạch mc, móng c xây bng á. Một s lô cốt thép c xây thêm sau này.

Trần ánh n Nht là một di tích tiêu biểu của tiểu đoàn 59 trung đoàn 803. Trần ánh tuy không lớn nhưng đã thể hiện tinh thần, ý chí của quân đội ta. Đó là lòng quyết tâm hoàn thành nhiệm vụ bất chấp mọi khó khăn gian khổ, thương vong, hy sinh, a hình, a v, phng tin chin u thô s l c hu. Trần ánh cũng thể hiện tinh thần gan dạ, dũng cảm mưu trí, sáng tạo của quân đội ta, không ngại hy sinh, nêu gương sáng của anh bộ đội Cụ Hồ : Trung với nước, hiếu với dân, nhiệm vụ nào cũng hoàn thành, khó khăn nào cũng vượt qua, kẻ thù nào cũng đánh thắng.

Ngày hôm nay, nếu ai có dịp lên nh òo Hi Vân, lên i Vân Quan, chúng ta sẽ thấy có một bia lớn, nơi đây thể hiện sau đã dựng và ghi lại những chiến công và công trạng của anh hùng liệt sĩ. Chúng ta có thể thấy những nét nhàn nhàn, và bit n. Quá khứ, mãi là một tấm gương sáng cho chúng ta khám phá trân trọng, cùng xây dựng quê hương ngày càng giàu đẹp.

5. CHINH THẮNG KHO XNG LIÊN CHIU

Kho xng Liên Chiu hiện phía Nam chân nh òo Hi Vân, thực phng Hòa Hiệp, quận Liên Chiu, thành phố à Nng. i n di tích này chúng ta có thể thấy bng nhiều phng tin, ô tô, xe máy, xe đạp, i b, i thuyền... T trung tâm thành phố à Nng, chúng ta đi theo Quốc lộ 1A ra Hu, khi vào chân nh òo Hi Vân, nhìn về bên tay phải sẽ thấy kho xng Liên Chiu vì nhiều bng xng, nằm sát chân núi cạnh bãi biển Nam Ô.

Di tích chiến thắng Kho xng Liên Chiu là nơi hình thành di tích lịch sử cách mạng. Kho xng liên Chiu hiện nay gồm có 7 bng cha xng do c quan Cc Xng du- B Quốc phòng quản lý, nằm vị trí sát chân núi, bên cạnh bãi biển Nam Ô, phần lớn các bng cha xng đều được xây dựng bên trong vách núi, nên khi nhìn từ trên nh òo quốc lộ 1, sẽ không thấy các bng cha, nhưng nếu nhìn từ ngoài biển vào sẽ thấy rõ do vậy kho xng Liên Chiu có vị trí rất thuận lợi cho việc chuyển chuyển xng du, nhưng cũng rất kín đáo ngay trong, bao vệ. Hiện kho xng Liên Chiu vẫn còn tồn tại, đang được phục vụ cho thành phố và quốc gia.

Di tích Kho xng Liên Chiu có thể xem là cái d dày nuôi phng tin chiến tranh của Miền Trung, nơi Miền Trung hên hoàng cho rằng chỉ khi nào núi Hi Vân sụp đổ thì Việt Cộng mới đánh chiếm kho xng Liên Chiu. Nhưng chúng ta không thể quên rằng dân tộc chúng ta là một dân tộc ngoan cường, thông minh, sáng tạo, không chịu lùi bước trước khó khăn, chúng ta đã chiến đấu và đã chiến thắng rất vẻ vang. Ngày 24 giờ đêm ngày 4 tháng 8 năm 1965, một phát pháo hiệu vượt lên, báo hiệu trận đánh bắt đầu. C hai mũi tấn công của i n g lôi n súng tiêu diệt các mục tiêu, bng chỉ bao vệ kho không phng ng kíp, sau 15 phút toàn bộ i n Bo an bị diệt, các mũi tấn công của ta làm cho hoàn toàn trận địa. Lực lượng bộ phận 13 cm tấn công vào đánh các bng xng, các ng chỉ t bị phá vào 9 bng xng, t xong một phát pháo hiệu màu vượt lên, báo hiệu các chiến sĩ ngã xuống không còn sống sót, ri

nhanh chóng lui ra cách 100m, các khi bc phá phát n, làm chuyn ng c mt khu rng, sau ting n là nhng ngn la bc cao hàng trm mét t các bn cha chy ra ào xung trin núi bên b vnh à Nng. Xng chy n âu, la chy n ó và kéo dài sut ngày 5 tháng 8 nm 1965. Qua trn ánh ta ã tiêu dit mt i i Bo An vì 70 tên b loi khi vòng chin u, 20 triu lít xng b thiêu hy, 6 xe, 9 toa tàu ch xng cng b phá hy. Trn ánh ã c thng Huân Chng Quân công hng 3.

Di tích chin thng Kho xng Liên Chiu nói lên tinh thn yêu nc, ý chí qut cng chng ngoi xâm ca nhân dân Hòa Vang- à Nng nói riêng và nhân dân c nc nói chung. Th hin sc mnh chin tranh nhân dân mà ng và nhà nc ta ã vn dng vào cuc kháng chin cu nc. Trn ánh Kho xng Liên Chiu lúc by gi còn có ý ngha rt ln. Quân và dân ta ã phá tan t cháy toàn b kho xng mt trong nhng c s hu cn quan trng ca M-Ngy, tiêu hao mt phn khí tài, phng tin chin tranh và b phn sinh lc ch, gây hoang mang khíp s cho quân thù. em li nim t hào, nim tin n ngày toàn thng cho nhân dân thành ph à Nng anh hùng.

6. ÌNH XUÂN THIU:

ình Xuân Thiu nm làng Xuân Thiu - Tng Bình Thi H - huyn Hòa Vang- tnh Qung Nam nay là khi ph Xuân Thiu- Phng Hòa Hip Nam- Qun Liên Chiu- Thành ph à Nng.

ình c xây dng t nm t Du i vua Minh Mng (1825). Tri qua gn 200 nm lch s, ngôi ình ã chng kin nhiu bin c lch s xy ra trên mnht này. ình Xuân Thiu ngày nay vn gi nguyên vn nh ln trùng tu nm Tân Su 1961. Các ct g c thay th bng các ct bê tông. Mái vn lp ngói âm dng. Trên nóc là hình lng long chu nguyệt. Có các ct vt thuc t linh nh phng, lân c p ni trên các b uôi mái trc, mái hiên ca ình trên xà cò (òn ông h) ca ình có khc hàng ch nh: "Minh Mng t Du niên tin nhn cu to, Chí T c ình Su niên tin nhn tái to chí Khi nh Canh Thân quý h tái to"

ình gm có tin ng, hu tm. Tin ng rng 12.4m, dài 9.6m có bn bàn th hai bên. Bên trái có 2 bàn th tin hin và tây khi. Bên phi có bàn th Vu Hu và ông Phi.

Phn hu tm rng 3m, dài 3,2m, có mt bàn th chính. Trc ca hu có bn ch nhn ln "Thiên Thu Trng Ti". Sân ình dài 22.5m, rng 29m lát bng gch thng, trc sân là bc bình phong p ni hình các con h.

ình có giá tr lch s cách mng rt ln. Nm 1858 tàu chin Pháp tn công vào à Nng, ình Xuân Thiu là ni dân làng tp trung lng thc, thc phm cho quân s triu ình Hu chin u. Tip n cuc khi binh ca Tôn Tht Thuyt tn công gic Pháp Hu tht bị, mt b phn quân triu ình tan rã chy vào các tnh phía Nam. Mt ln na, ình Xuân Thiu giúp tr v quê quán.

Trong tng khi ngha cp chính quy n tháng 8 nm 1945 ình Xuân Thiu là ni thành lp chính quy n cách mng thôn Xuân Thiu là im bu c quc hi khóa u tiên ca nc Việt Nam Dân Ch Cng Hòa. Trong cuc bu c này 100% i biu Vit Minh ã c bu c

Trong kháng chin chng Pháp, ình là ni b i, du kích ánh Pháp trên ng quc I I và cng là ni chi b ng a phng hi hp, trao i nm tình hình a phng.

Trong tng tin công và ni dy Mu Thân 1968, ình Xuân Thiu là ni tp hp, tp trung các lc lng u tranh chính tr các thôn Xuân Thiu, Trung Sn, Quan Nam. T ây hàng trm ngi mang c Mt Trn gii phóng, biu tình vâ n bt gic rng Xuân Thiu, cn u xe ch không cho chúng i càn quét bn git ng bào. Quân M-Ngy ã x súng bn xi x làm bn ngi hy sinh. Nm 1973 trong cuc giành dân, gi t b i ta cng v óng ti ây.

Sau gii phóng ình c làm kho cha lúa ca hp tác xã và sau này c tr li làm ni hi hp cúng t ca bà con làng Xuân Thiu.

Hng nm c n 14 tháng 3 nhân dân làng Xuân Thiu bao gm c nhng ngi con i làm n xa cng v ây d I hi ông . L hi nhm tôn vinh giá tr vn hóa ng thi nhc nh cháu con dù i âu cng nh v ngun ci. T ó óng góp xây dng quê hng giàu mnht.

7. ÌNH LÀNG THANH VINH:

Ngôi ình làng Thanh Vinh trc ây là làng Thanh Sn ta lc sát i núi Thanh Vinh, thuc phng Hòa Khánh Bc, qun Liên Chiu, cách y ban nhân dân phng Hòa Khánh Bc khong 1,5km v phía Nam. Phía Bc giáp hai t ng tc Lê và Trn, phía Nam giáp i núi, phía Tây giáp ngha a, phía ông giáp miu âm linh và miu bà. ình xây dng vào nm Quý Mo (1843) do dân làng a phng óng góp xây dng. n nay ình tri qua bn ln tu sa, trùng tu li vào các nm 1931,1943,1959 và ln cui cùng là 1971. ình là ni th cúng các v công thn có công vi các triu i trc ã c phong tng bng sc, các v tin hin cùng các v tin bi có công khai hoang, lp p

V kin trúc, ình xây dng theo kiu 3 gian, kt cu khung sn bng g, xây tng bao bc xung quanh. ình có 2 b vì kèo, 4 tr ôi, toàn b xà g, cu phong, li tô c làm bng g mít, mái lp ngói thng. ình có 3 gian th nm sát tng và mt bàn án c chm tr tinh xo t chính gia ình. n nay, tri qua bao i thiên tai nghit ngã, chin tranh khc lit ình có phn xung cp; Toàn b tng bao che b nt và mc, phân kt cu g b mi mt nhng không áng k.

Trong 2 cuc kháng chin chng Pháp và M giai on 1945-1975, ình là ni nuôi giu cán b cách mng, ct gi nhieu tài liu bí mt, là c s ca y ban kháng chin a Hòa c làm ni t chc nhieu cuc hp quan trng. Trong ó có s góp mt ca nhieu ng chí là nòng ct trong lc lng kháng chin thi by gi nh : ng chí Hà Thúc D, Tng Ngc Phng nguyên phó bí th qun U qun II, à Nng, ng chí H Phúc Ngõn trng dân quân tp trung xã Hòa Liên, Hòa Vang c, thi chng M, nguyên là tiu oàn trng c công 48 à Nng và sau này là phó ch huy trng ban ch huy quân s à Nng và cùng nhieu ng chí khác. Khi ch phát hin chúng cho quân khng b, t phá toàn b khu ình nh hoành phi, lin i, sc phong ca làng... Chính vì th mà cho n nay ch còn mt cây òn ông và 1 bi án.

ình có giá tr v lch s nhieu mt, hng nm dân làng có t chc 3 t cúng t ti ình cu an, tng nh công n các v tiên nhân i trc vào các ngày 14 tháng 3 âm lch, 5 tháng 5 âm lch và 3 ngày tt c truyen dân tc.

8. ÌNH HÒA PHÚ :

ình trc thuc t 16, Hòa Phú 1, phng Hòa Minh. Ngôi ình c xây dng trên di 300 nm. Th xa, mi dng ngôi ình ch là mn tranh tre na. Tri qua bao ln trùng tu, ln mi nht 1999- 2000, ngôi ình ã mang dáng dp nh ngày hôm nay.

Kt cu chính ca ình gm có 3 gian, 2 chái. Bàn th chính gia th thn hoàng làng. Hai bên th tin hin, hu hin. T trong nhìn ra phía tay trái là m tin hin, hu hin. Có 2 tr biu hai bên. Mô típ trên mái ính vn theo lối kin trúc xa, trên mái có lng long chu nguyệt, bên gia có vòng tròn ó là thái cc tng trng cho s phát trin ca vn vt trong tri t. Cng i vào bên trong ình có 2 con kì lân, tng trng cho s trang nghiêm. Vào bên trong ình thì ta bt gp ngay li kin trúc nhà Nguyn, vi nhng cây n ông trên nhà thit k theo li trùng rng gi th. Ngói lp âm dng. Trong ình còn gi li 8 sc phong ca các vua triu Nguyn.

ây là ngôi ình có giá tr lch s, vào thi k chng Pháp và M, ình là ni hp ca cán b cách mng ca xã Hòa Thng.

Hng nm n ngày 12 và 13 tháng giêng làng li cu quc thái dân an. Ti ây din ra nhieu trò chi dân gian thú v, truyen thng. Nhm rèn luy n sc khe, nâng cao tinh thn oàn kt, khi dy tinh thn hng v ci ngun dân tc.

9. ÌNH PHC LÝ:

ình có diện tích 300m², có tuổi trên dưới 300 năm. ình còn giữ 12 sắc phong.

Và ình này chủ yếu có giá trị về lịch sử cách mạng. Thi k kháng chiến chống M là ni hợ c s cách mng ca anh hùng ào Ngc Chua.

Hng nm vào ngày 16 tháng 4 âm lịch thng xuyên đin ra l hi ình làng. Có nhng trò chi dân gian a đng.

10.CHIN TÍCH CU THY TÚ:

Cây cu này thực phng Hòa Hip, qun Liên Chiu, thành ph à Nng. ây là chin tích lịch s rt quan trng, tỉ cây cu này máu ca ng bào ta ã xung rt nhieu.

Cu Thy Tú là mt v trí chin lc nm trên ng quc l 1A, i qua a bàn xã Hòa Hip. Ti ây ch b trí 7 lô ct 2 bên u cu, trên lô ct chúng b trí 3 khu pháo 81ly và 2 xe tng túc trc, sn sàng chin u thc hin k hoch trên, i i 2 ca Tiu oàn c công 471 c s giúp ca c s và lc lng v trang xã Hòa Hip quy t nh ánh sp cu Thy Tú

Sau khi nghiên cu tình hình và vch k hoch, i i c công gm 43 ng chí ã a khi bc phá 120kg vào tip cn các m cu song do s sót k thut nên cha ánh c. úng 2h30phút ngày 8 tháng 2 nm 1972 các chin s c công ca ta ã tip cn c mc tiêu và ánh sp 3 nhp cu, làm gián on giao thông trên quc l 1A và dit 5 tên ch, bên ta hy sinh 1 ng chí. Trn ánh sp cu Thy Tú gây ting vang ln ti à Nng.

Ngày hôm nay, cây cu vn còn ó, tuy nhiên nhng chng tích nó li làm th h hôm nay áng t hào về lp cha anh i trc.